

Evoluția alianțelor dintre partide în lupta pentru putere în unele țări vest-europene

Constantin Nica

Academia „Ștefan Gheorghiu”

Alianțele dintre partide, generate de competiția pentru putere, constituie un fenomen propriu tuturor tipurilor de sisteme politice. Necesitatea și frecvența lor variază însă, în funcție de extensiunea numerică și de evantaiul partidelor, de configurația și profunzimea pluralismului organizațiilor politice existente în fiecare țară. Prezențe incidentale și episodice în sistemele politice cu pluralism limitat, alianțele devin, în schimb, o practică cvasipermanentă în sistemele multipartidiste, reprezentând aproape unica modalitate a luptei pentru a prelua și exercita puterea sau pentru a o influența mai activ. De aceea, conceperea lor principială, constituirea și existența lor efectivă ocupă un loc important în strategia și tactica forțelor politice. Urmind, în general, determinările complexe și caracteristicile specifice ale diferitelor tipuri de partide, alianțele dintre partidele claselor conducătoare sînt, cel mai adesea, rezultatul unor decizii tactice, extrem de instabile și de inconsecvente, generate alături de mutațiile de ansamblu din viața social-politică a țării în care ele se manifestă ca agenți ai acțiunii politice, cit și de evoluția contradictorie a intereselor lor distincte, care, repercutindu-se asupra raporturilor reciproce, înlocuiește adesea asocierea cu adversitatea. În această privință, un loc aparte îl ocupă alianțele partidelor revoluționare, ca opțiuni strategice ferme și, în același timp, flexibile, această practică fiind permanent îmbogățită cu concluzii și metode de acțiune de largă deschidere spre soluționarea problemelor reale și stringente ale societății. Indispensabile în lupta pentru apărarea și adîncirea democrației, alianțele dintre partidele revoluționare evidențiază disponibilitatea acestora pentru acțiuni menite să angreneze toate forțele anticapitaliste, capacitatea lor de a folosi abil cadrul legal și constituțional, momentele favorabile ale împrejurărilor politice și de a contracara, printr-o tactică adecvată, adversitățile sistemului politic.

Varietatea tipologică a alianțelor, precum și particularitățile condițiilor în care ele se manifestă, arată — dată fiind corelația dialectică și istorică dintre natura și obiectivele partidelor și specificul intereselor lor de clasă — că nu pot exista soluții identice, unice, de realizare a propriilor și colaborării dintre forțele politice pe plan național. Cu toate acestea, sînt sesizabile anumite principii, cu o relativă valabilitate generală, care derivă din conținutul relațiilor de clasă și politice, din trăsăturile comune ale sistemelor politice și din similitudinea reglementărilor și modalităților de funcționare ale democrației burgheze.

În conformitate cu aprecierile realiste, de mare profunzime științifică ale partidului nostru, societatea capitalistă contemporană traversează o perioadă de agravare a antagonismelor sale fundamentale care imprimă vieții politice, competiției pentru putere, caracteristici inedite. Expresia politică a acestei crize, concretizată în adîncirea divergențelor și deosebirilor de interese dintre partidele clasei dominante, în disfuncționalități cronice ale instituțiilor puterii, o reprezintă accentuarea instabilității, intensificarea confruntării dintre partidele și forțele sociale. Acest context istoric favorizează apropierea pozițiilor, dezvoltarea contactelor dintre toate forțele politice, care se manifestă, indiferent de orientări și convingeri filozofice, ca exponente ale aspirațiilor legitime ale celor ce muncesc. „Pornim de la realitatea că întărirea solidarității și colaborării acestor forțe — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — este un imperativ al zilelor noastre, condiția *sine qua non* a edificării unei lumi a dreptății sociale și naționale, a independenței și bunăstării fiecărei națiuni”¹.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, București, Edit. politică, 1979, p. 117.

Analiza alianțelor dintre partide, de pe pozițiile materialismului dialectic și istoric, din perspectiva teoriei socialismului științific, este de natură să pună în evidență, pe de o parte, formele extrem de variate și limitele relativ restrinse ale principiului concurenței de clasă, care călăuzește lupta pentru putere dintre partidele aparținând clasei dominante și categoriilor sociale care gravitează în jurul acestora, iar pe de altă parte permanența și prioritatea principiului solidarității de clasă, care generează o gamă largă de modalități prin care burghezia își menține supremația politică, reușind să depășească momentele critice printr-o atragere subtilă în jurul propriilor platforme politice a unora dintre forțele politice exponente ale altor clase și categorii sociale.

1. *Diversitatea factorilor care influențează constituirea alianțelor.* În sistemele multipartidiste vest-europene, alianțele dintre partide reprezintă o practică îndelungată și extrem de diversă, resimțită cu necesitate atât de partidele de dreapta sau de centru, cât și de cele de stînga și revoluționare. În literatura științifică, reflectarea acestui fenomen a fost și rămîne dependentă de pozițiile de principiu ale forțelor politice față de sistemul politic în ansamblu, tratarea acestui subiect dobîndind un pronunțat caracter angajant, o puternică încărcătură ideologică, de apărare a principiilor și valorilor proprii clasei dominante, respectiv de contestare a acestora și de promovare a pozițiilor clasei muncitoare, ale celorlalte categorii sociale. Astfel, contextul primelor decenii postbelice, cînd multipartidismul era considerat antecamera dezvoltării partidelor burgheze, nu a favorizat studiarea posibilităților stabilirii de alianțe între partidele revoluționare și ale întregii stîngi, pe termen scurt sau mediu, din perspectiva socialismului științific², acestea constituind, în schimb, un obiect de preocupare și de speculație doar pentru autori cu orientare de dreapta sau moderată. Odată cu adîncă încetățenire a concepției revoluționare asupra transformării sistemului social pe calea luptei social-politice și culturale pluripartidismul — ca experiență inedită în etapa trecerii la socialism și ulterior pentru o perioadă mai îndelungată — și problematica alianțelor pe care aceasta o implică intră sistematic în atenția cercetării științifice. În centrul analizelor se regăsesc aproape de fiecare dată aspecte legate de determinarea factorilor care influențează formarea alianțelor și, în directă legătură, stabilitatea, respectiv caracterul incidental și fragil al anumitor tipuri concrete, acestora adăugîndu-li-se unele tentative de a le evalua dimensiunile optime, avantajele și riscurile. Astfel, rezultatele se deosebesc datorită caracterului neunitar al opțiunii și perspectivei de investigație, în privința sferei de cuprindere a subiectului, precum și sub aspect metodologic, unele școli orientîndu-se cu precădere spre tentative de formalizare și modelare, în timp ce altele se remarcă îndeosebi prin cercetarea nemijlocită a fenomenului în raport cu principalele practici și instituții ale respectivelor sisteme politice.

Încercările de a încheia o teorie a alianțelor partidiste, aplicabilă la situații concrete diferite, s-au concentrat mai ales asupra elaborării unui model de strategie globală. Teoria economică a echilibrului politic³ apreciază pentru început că, în lupta pentru putere, fiecare partid își va ajusta programul, încît să obțină maximum de voturi, iar relațiile dintre partide vor fi optime, adică în condiții de echilibru, atunci cînd învingătoarele sînt desemnate de rezultatele electorale. Această orientare a noului școli americane de știință politică deductivă va fi consacrată, după mai multe studii, printr-o lucrare de referință⁴ asupra teoriei jocurilor care susține că se poate estima în plan științific, în raport cu anumite variabile, probabilitatea constituirii de alianțe și a stabilirii dinainte a șanselor lor de a accede la putere. În acest spirit s-a formulat opinia că atunci cînd protagoniștii dețin informații exacte asupra avantajelor și riscurilor, iar deciziile lor de a acționa în comun pentru preluarea puterii sînt raționale, „apar numai coaliții cîștigătoare minime”⁵. Această teză a fost pusă în discuție în ultimul deceniu, argumentîndu-se că dimensiunea coaliției eventual cîștigătoare este nedeterminată, afirmație care pledează, dacă nu chiar exclude alianțele cîștigătoare minimale, pentru posibilitatea formării de coaliții învingătoare de diferite mărimi, deci și mai mari, admitînd că sînt avantajoase alianțele supradimensionate⁶. Teoria jocurilor, în ambele sale variante, deși se remarcă prin minuțiozitate, nu conduce explicațiile nemijlocit, spre soluții aplicative⁷. De asemenea, autoritatea demonstrației referitoare la comportarea coaliției este redusă fiindcă nu se ocupă de identificarea învingătorilor, de structura lor politică,

² Marin Nedelea, *Rolul partidului comunist în revoluția și construcția socialistă, în confruntările de idei din mișcarea comunistă și muncitorească internațională*, „Viitorul social”, an VII, nr. 1/1978, p. 40—41.

³ Anthony Downs, *An Economic Theory of Democracy*, New York, Harper, 1957.

⁴ William Riker, *The Theory of Political Coalitions*, New Haven, Yale University Press, 1962.

⁵ Norman Frohlich, *The Instability of Minimum Winning Coalitions*, în „The American Political Science Review”, anul LXIX, nr. 3/1975, p. 943.

⁶ Robert Lyle Butterworth, *Comment on Shepsle's „On the Size of Winning Coalitions”*, în „The American Political Science Review”, an LXVIII, nr. 2/1974, p. 519—521.

⁷ *Ibidem*, p. 519.

a căror importanță este decisivă în practică și nu se raportează la factorii politici, ideologici, sociali, culturali care, în mod obiectiv, acționează în direcția favorizării posibilităților de formare a alianțelor sau a destrămării lor rapide.

Spre deosebire de aceste demersuri, în care sînt prevalente abstractizări și simplificări inerente formalizărilor, analizele sociopolitice, incluzînd un ansamblu de metode și de perspective, care investighează cu precădere fenomenul concret, la nivel regional sau național, urmărind diferite experiențe concrete și istorice, își aduc o contribuție mai substanțială la studierea mecanismelor ce influențează constituirea alianțelor, la determinarea caracteristicilor și a cauzelor diversității formelor de colaborare dintre partide, fiindcă le raportează la acțiunea unor factori relativ constanți: particularitățile sistemelor politice, ale sistemelor partidiste, ale sistemelor electorale, influența unor practici tradiționale.

a. Trăsăturile sistemelor politice. În cele mai multe tipologii asupra sistemelor politice pluraliste se apreciază că, de regulă, capacitatea partidelor de a-și îndeplini funcția de exponente ale unor categorii sociale date și de a se asocia în scopul exercitării sau preluării puterii este condiționată de caracteristicile structurii sociale, etnice, culturale și religioase. În acest sens se susține că în societăți cu precădere omogene, sub aspectele menționate, contactele și înțelegerile reciproce dintre partide se efectuează mai ușor, ceea ce se răsfinge, la nivelul instituțiilor și regimului politic, prin stabilitate, în timp ce, dimpotrivă, în societăți predominant eterogene, cu puternică fragmentare politică și culturală, cu cît este mai mare numărul partidelor, iar dimensiunile lor electorale sînt mai reduse, cu atît dificultățile în constituirea alianțelor și în îndeplinirea funcției de guvernare sînt mai profunde. Această clasificare într-o anumită măsură operațională, în limitele criteriilor de referință pe care se întemeiază, a fost recent pusă în discuție, arătîndu-se că „în cazul sistemelor pluripartide din Europa continentală are loc doar un minimum de agregare”⁸, teză afirmată de altfel de cazul unor sisteme politice în care coexistă o puternică divizare socială, etnică, religioasă și o apreciabilă stabilitate politică⁹. Practic, accentuata separare a unei țări în culturi și subculturi politice și spirituale, în condițiile în care nici una nu reușește să devină predominantă, iar influența excesiv de limitată a partidelor este însoțită de o puternică întrepătrundere a acțiunilor lor, nu conferă caracteristici unice competiției pentru putere, stabilității politice, importanței și coeziunii alianțelor în toate sistemele politice. Din acest punct de vedere, experiența țărilor în care pluralismul politic și cultural este pronunțat dezvăluie două situații distincte, după cum acesta coexistă cu stabilitatea sau cu instabilitatea guvernamentală. De aceea, cauza trăsăturilor pe care le dobîndesc raporturile dintre partide în relație nemijlocită cu puterea trebuie căutate în afara factorilor menționați, fiindcă în țări cu structuri socioculturale neunitare — vezi îndeosebi cazurile Elveției, Olandei, Belgiei — se poate asigura, practic, pe perioade mai lungi sau mai scurte, o mare stabilitate politică¹⁰. Efectele disfuncționale ale eterogenității și separărilor menționate sînt eliminate prin adoptarea de decizii pe baza acordului comun al tuturor partidelor, prin aplicarea proporționalității în atribuirea de roluri politice — mandate, posturi, subsidii — și prin transferarea unor probleme sociale în competența comunităților componente. Soluția concretă cea mai tipică o reprezintă constituirea unor cabinete de „mare coaliție”, datorate nu unui sistem instituțional modificat, nu schimbării raporturilor dintre principalele componente ale sistemului politic sau mecanismelor funcționale ale acestora, ci preocupării comune și premeditate a partidelor, sub presiunea opiniei publice, de a stabili sistemul¹¹.

b. Trăsăturile sistemului de partide. Urmînd natura și trăsăturile sistemului pe care acestea îl alcătuiesc în general, colaborarea dintre partide este condiționată de numărul forțelor politice, de influența parlamentară și de gradul lor de structurare. În privința elementului numeric se impune precizarea că unele opinii au în vedere nu totalitatea partidelor care acționează într-un sistem politic, ci numai pe acelea care intră cu anumite șanse în competiția politică, regăsindu-se adesea în componența coalițiilor de la putere¹². Această poziție este lipsită de temei fiindcă, pe de o parte, nu reține întotdeauna partidele care contestă puterea și desfășoară, individual sau în cooperare, o opoziție conjuncturală sau consecventă, iar, pe de altă parte, face

⁸ Arend Lijphart, *Consociational Democracy*, în „World Politics”, vol. XXI, nr. 2/ 1969, p. 210.

⁹ Paul — H. Claeys, *Pluralisme politique et clivage linguistique: le „cas” belge*. Rapport à la Table Ronde sur le pluralisme social et politique, Paris, Association Internationale de Sciences Politiques, 1978, p. 3 — 4.

¹⁰ Arend Lijphart, *op. cit.*, p. 212.

¹¹ *Ibidem*, p. 214.

¹² Leon D. Epstein, *Political Parties in Western Democracies*, New York, Washington, London, Frederick A. Praeger Publishers, 1967, p. 72 — 73.

abstracție de instabilitatea și fluctuația raportului de forțe și de faptul că în diferite împrejurări accesul în alianța de guvernare nu este condiționat de ponderea parlamentară a unui partid, ci pur și simplu de prezența acestuia în organul legislativ. Astfel, deși se recurge la un sistem de evaluare numerică a forțelor politice, care acționează ca parteneri sau concurenți, nu există încă reguli precise și exacte de numărare¹³. Dincolo de impreciziile acestei delimitări, se deduce frecvent existența unui raport invers proporțional între numărul partidelor „care contează” și posibilitatea constituirii de alianțe — instabilitatea guvernamentală accentuându-se pe măsură ce crește cifra protagoniștilor și diminuându-se în favoarea stabilității, odată cu desfășurarea competiției între cît mai puține forțe¹⁴. Dar, nu demult, o altă opinie constata, dimpotrivă, că numărul partidelor nu este prin sine cauza directă a situațiilor menționate, iar sistemele multipartidiste, deși reclamă prin definiție un accentuat pluralism de partide și alianțe de guvernare, nu pot fi automat asociate cu o perpetuă instabilitate în exercitarea puterii¹⁵.

Corelarea raporturilor dintre partide cu pozițiile lor politico-ideologice fundamentale și cu influența lor parlamentară scoate în evidență alte caracteristici ale competiției pentru putere¹⁶. În funcție de acești factori și, în general, între limitele admise de acești parametri, partidele își fixează principalele obiective strategice și tactice, ele putînd ajunge mai ușor să coopereze dacă separările ideologice sînt mai mici¹⁷. Astfel, alianțele din interiorul aceluiași tip de partide sînt mai realizabile și, practic, mai frecvente în interiorul dreptei tradiționale sau al centrului — întrucît deosebirile ideologice sînt mai puțin însemnate — și mai anevoioase în cadrul stîngii, unde aceste delimitări joacă un rol esențial, iar acordurile între parteneri de stînga și de dreapta devin posibile prin acțiunea mediatoare a partidelor de centru¹⁸.

Practica alianțelor în sistemele multipartidiste vest-europene, ce cumulează cazuri naționale extrem de diferite între ele și cu marcante deosebiri funcționale, este influențată și de gradul de structurare al sistemelor de partide, adică de măsura în care acestea ating sau nu pentru perioade mai mari un anumit nivel de regrupare constantă și trainică, realizată fie în jurul unui singur partid, care își asigură ușor continuitatea în deținerea și exercitarea puterii, fie în jurul cîtorva, care fac fiecare figură de elemente centrale și indispensabile pentru orice coaliție din cadrul orientării ideologice căreia îi aparțin. De pildă, există situații în care un anumit partid este considerat, datorită influenței și poziției sale, ca fiind de guvernămint, în fapt, ca în cazul partidelor dominante sau majoritare, ori potențial, așa cum se întîmplă cu unele partide puternice de opoziție, care reprezintă seriosi pretendenți la putere și pot prezenta aproape în orice moment guverne de schimb. Cînd, însă, concurența pentru putere nu este axată pe lupta dintre cîteva partide mai influente, ci pe disputa dintre forțele politice de stînga, pe de o parte, și cele de dreapta, pe de altă parte, care își coordonează fiecare mai mult sau mai puțin acțiunile, de regulă cea mai mare parte a foștilor parteneri reconstituiesc vechea alianță, reinnoindu-și colaborarea¹⁹. În sistemele de partide cu un asemenea tip de structurare, dacă prelungirea dominației grupării de dreapta presupune adesea doar schimbări minime de ponderi politice în cadrul coaliției învingătoare, pentru a întări reprezentarea partidului care a repercutat succese electorale în detrimentul aceluia care a înregistrat pierderi sau unele modificări de componență, ipoteza victoriei forțelor de stînga, pe baza unui acord între ele, atrage implicații asupra regimului ca atare²⁰.

Întrucît în sistemele multipartidiste majoritatea parlamentară nu poate fi asigurată, lăsînd de o parte unele excepții contemporane și ele vremelnice, decît prin asocieri, partidele, în limitele pozițiilor lor de clasă și politico-ideologice, se angajează frecvent în alianțe neprevăzute și nesigure, foarte labile, care nu se mențin de-a lungul unei întregi legislații decît rareori. Date fiind aceste particularități, în unele cazuri s-au impus cu o anumită regularitate pentru perioade mai mari, partidele de centru care s-au angrenat mai bine în jocul parlamentar și ai compromișurilor politice și au unit adesea moderații aripilor lor de stînga și de dreapta împotriva dreptei propriu-zise, a stîngii revoluționare și a extremismelor de orice fel. În schimb, în planul acțiunii

¹³ Giovanni Sartori, *Tipologia dei sistemi partitici, in Partiti e gruppi di pressione* (A cura di Domenico Fisichella), Bologna, Societa editrice Il Mulino, 1972, p. 197.

¹⁴ Maurice Duverger, *Les partis politiques*, septième édition, Paris, Armand Colin, 1969, p. 439—441; vezi și Leon D. Epstein, *op. cit.*, p. 71.

¹⁵ Michael Curtis, *Comparative Government and Politics. An introductory essay in political science*, New York, Harper and Row Publishers, 1968, p. 160.

¹⁶ Adriano Pappalardo, *L'analisi delle coalizioni*, in „*Revista italiana di scienza politica*”, an IV, nr. 1/1974, p. 197—230.

¹⁷ *Ibidem*, p. 222.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Leon D. Epstein, *op. cit.*, p. 72.

²⁰ *Ibidem*.

și al dezvoltării, predominanța unor asemenea alianțe, care au obținut vreme îndelungată majoritatea și au reprezentat suportul regimului existent, a coincis cu un puternic imobilism social-politic și cu o pronunțată incapacitate de a da curs cerințelor stringente ale societății²¹.

c. *Sistemele electorale și influențele acestora.* Reglementările electorale nu au influență ponderentă, dar efectele lor similare pot fi mai ușor și mai precis redată în formulări cu valabilitate relativă în toate țările în care se regăsesc. Astfel, deași în principiu reprezentarea proporțională este un scrutin izolator în lupta pentru votanți, ea implică acorduri de guvernare fiindcă nici un partid nu obține majoritatea absolută²². Pornind de la anumite realități contemporane, unele studii rețin că sistemul majoritar cu două tururi poate conduce și în situații contrare celor ce îi sînt specifice, determinînd partidele — care trag concluzii corespunzătoare din nevoia regroupărilor și a alianțelor, resimțită de fiecare dată înaintea celui de-al doilea tur — să-și permanentizeze aceste raporturi, conferindu-le o mai mare stabilitate și o existență mai îndelungată²³.

În ciuda unor efecte tipice distincte, toate sistemele electorale tind să acorde o proporție mai mare de mandate decît de voturi partidelor mari, situate pe primele locuri în electorat, și o proporție mai redusă acelor care au rezultate slabe. Deoarece de regulă, reglementările electorale atribuie o cotă mai mare de mandate, față de sufragiile obținute, partidului celui mai puternic, se poate aprecia că, în cele mai frecvente cazuri, „majoritățile parlamentare constituite de un singur partid sînt fabricate de legile electorale”²⁴. Modul de scrutin au efecte stabilizatoare sau dinamizatoare asupra relațiilor dintre partide în lupta pentru putere: sistemul reprezentării proporționale tinde să permanentizeze situația existentă și să consacre un anumit gen de raporturi între partidele mari și cele mici, iar regimurile majoritare accentuează schimbările intervenite în forța lor²⁵.

d. *Aciunea unor factori specifici unei țări sau unei perioade.* În această categorie sînt incluse unele prevederi și proceduri constituționale, ale căror efecte se diferențiază după cum acestea se referă sau nu la posibilitatea dizolvării parlamentului și a alegerilor anticipate, la caracterul obligatoriu sau facultativ pentru un guvern, care a pierdut majoritatea într-o problemă politică, de a demisiona. Predilecția spre anumite forme de alianțe poartă în unele țări multă vreme puternica amprentă a practicilor utilizate în împrejurări istorice determinate, cu scopuri bine precizate, derivate din sarcinile și obiectivele respectivei etape. În general, politologia burgheză reduce alianțele la aspecte oarecum tehnice, privindu-le drept consecințe aproape exclusive și nemijlocite ale instituțiilor sistemului politic. Prin frecvența cantonare a demersului doar în această sferă se încearcă să se sublinieze deplina imparțialitate și obiectivitate științifică, în acest sens accentuîndu-se ideea că toate forțele politice ar beneficia, date fiind aceste condiții obiective identice, de egalitate de șanse în lupta pentru accesul legitim la putere, departajarea lor în învinge și învingătoare decurgînd numai din opțiunea liber exprimată a poporului suveran.

Contrar unei asemenea perspective, optica fecundă a teoriei socialismului științific își concentrează preocupările asupra corelațiilor necesare dintre caracteristicile dinamicii forțelor politice și evoluția structurii de clasă, dintre specificul intereselor de clasă și suportul lor economic, transpuse constant, prin exprimări adecvate, directe sau multimediate, în principii de acțiune politică. Astfel, atît trăsăturile competiției și ale alianțelor dintre partide cît și orientările lor programatice și tactice de preluare și exercitare a puterii rezultă din pozițiile lor definitorii față de clasele sociale, din modul în care se raportează la interesele fundamentale ale acestora, la cerințele de dezvoltare a forțelor de producție și la căile și alternativele de realizare a progresului, deci la problemele mari ale vieții social-politice, culturale, religioase, etnice, naționale și internaționale. De aceea, complexitatea relațiilor economice, profunzimea antagonismelor sociale, particularitățile structurii de clasă și evantaiul intereselor ce derivă din aceasta pot fi apreciate ca factori determinanți de constituire și de evoluție a alianțelor. Raportîndu-se la aceste multiple condiționări, orice partid își stabilește cu claritate unele obiective și, în funcție de acestea, își delimitează pozițiile față de celelalte forțe politice, iar pentru atingerea acestor țeluri, în timp ce unele partide li apar ca posibili sau necesari parteneri, eventualitatea colaborării cu altele este exclusă.

²¹ Michael Curtis, *op. cit.*, p. 165.

²² M. Duverger, *op. cit.*, p. 362.

²³ Jean Marie Cotteret, Claude Emeri, *Les systèmes électoraux*, Paris, P.U.F., 1970, p. 92.

²⁴ Jean Luc Parodi, *Les effets politiques des lois électoraux*, în „Revue française de science politique”, an XX, nr. 2, 1970, p. 379.

²⁵ *Ibidem*, p. 381.

2. *Semnificații ale principalelor schimbări și tendințe de evoluție a alianțelor de guvernare, din ultimul deceniu.* În majoritatea sistemelor multipartidiste vest-europene, în ultimul deceniu au avut loc schimbări însemnate care vizează orientarea politico-ideologică predominantă a alianțelor, raporturile dintre principalii parteneri de coaliții guvernamentale, durata lor. Sensul acestor mutații se desprinde situând problema colaborării dintre partidele care s-au succedat la putere în ansamblul contradicțiilor și al factorilor ce influențează ascuțirea lor. Deși evoluția de ansamblu este neunitară, fiindcă, pe de o parte, în unele țări se mențin tipuri de alianțe de guvernare existente mai demult, iar pe de alta, se instituie formule inedite, predominante sînt elementele de schimbare. Astfel, aproape pretutindeni se poate constata tendința spre căutarea unor noi modalități de apropiere și de colaborare între partidele de la putere sau spre modificarea raporturilor dintre ele, de regulă în sensul întăririi pozițiilor acelor organizații care li apar clasei dominante ca fiind mai bine situate sub aspectul orientărilor lor fundamentale pentru a-i apăra și promova interesele.

Corelînd evoluția celui mai influent partid pe plan parlamentar cu succesiunea și natura alianțelor de guvernare, reiese că, pe țări, structura acestora și orientarea lor politico-ideologică s-a transformat mult, încît chiar dacă aceleași partide s-au situat în toată perioada pe primul loc în electorat, unele dintre ele încetează să mai fie factorul în jurul cărora se realizau alianțele, iar altele, deși continuă să mai dețină puterea, își pierd rolul decisiv. Acolo unde forțele de dreapta sau de centru-dreapta își păstrează constante ponderile electorale și parlamentare sau unde slăbirea acestora se desfășoară concomitent cu o rapidă regrupare de forțe în jurul altui partid, de același tip, alianțele de guvernare se constituie chiar mai la dreapta decît rezultatele de ansamblu ale consultărilor electorale.

În structura politică a alianțelor de guvernare predomină partidele tipice de dreapta și de centru-dreapta, laice, ca în Franța, Suedia, după 1976, Finlanda, Islanda, și religioase, așa cum se întîmplă în Italia, Belgia, Olanda. Din acest punct de vedere se impune atenției creșterea influenței parlamentare și guvernamentale a partidelor laice de dreapta și de centru-dreapta din unele țări nordice. Analiza raportului de forțe din cadrul acestor coaliții burgheze evidențiază, în Norvegia, transformarea Partidului conservator în partid dominant al dreptei înainte de 1970, care, după anul 1973, își va asuma rolul de coordonator al alianței²⁶, iar în Suedia situarea Partidului conservator (Reuniunea moderată) pe primul loc în cadrul dreptei, în urma alegerilor legislative din septembrie 1979, cînd a înregistrat asemenea succese încît a compensat reculerile celorlalte două parteneri și a asigurat menținerea în continuare a puterii, coordonarea alianței asigurînd-o, în tot acest interval, Partidul de centru²⁷. În legătură cu preponderența partidelor religioase, se cuvine menționată extinderea tipului democrat-creștin, specific Italiei și Belgiei, și în Olanda, prin întemeierea partidului Apelul creștin, provenit din coaliția electorală a celor trei partide de origine confesională²⁸ (catolic, reformat și protestant), care, deși este încă lipsit de unitate deplină de vederi asupra unor probleme de orientare, iar pe plan organizatoric nu și-a definitivat structurile, dispune de o foarte mare influență și creează serioase dificultăți Partidului muncii, devenit din anul 1971 prima formație parlamentară a țării, dar rămas, cu excepția unei participări la guvern, în afara puterii.

În acest interval se observă, în schimb, că cele mai dezavantajate sînt partidele de stînga socialiste și social-democrate, deoarece, în cazurile în care acestea conduceau, de regulă, cu sprijinul parlamentar al unor organizații cu poziții apropiate, au fost substituïte de alianțe de dreapta, sau, în situațiile în care și-au încetat existența variante de centru-stînga, încă nu s-au impus altele care să reprezinte un progres efectiv față de experiențele depășite. Aproape în toate țările vest-europene, la care ne referim, partidele socialiste și social-democrate se numără printre forțele politice influente pe plan electoral, acestea găsindu-se constant pe locul întii sau al doilea în Suedia, Norvegia, Danemarca, Finlanda, Olanda, Belgia, Elveția, Islanda, dar, în ciuda acestor poziții, predominante au devenit alianțele de dreapta și de centru-dreapta, guvernările de stînga încetîndu-și existența în Suedia, fiind nevoite să facă față dificultăților generate de absența majorității parlamentare, în Norvegia și Danemarca, ori să caute minuțioase compromisuri cu partide de dreapta și de centru-dreapta, în Finlanda și Islanda. În genere, cauzele slăbirii pozițiilor acestor partide țin de criza capitalismului, de numeroasele dificultăți economice, sociale, politice, generate de acest fenomen, care au făcut ca analizele lor asupra societății să devină complet inadecvate, iar absența unei perspective clare le-a determinat să manifeste inconsecvență și incoerență în diferite domenii esențiale, să practice forme de colaborare politică respinse de mase.

²⁶ Hervé Guillonet, *Les élections norvégiennes de septembre 1977*, în „Pouvoirs”, nr. 4/1978, p. 161—164.

²⁷ „Le Monde”, anul XXXVI, nr. 10775 din 21 septembrie 1979, p. 7.

²⁸ Ibidem, anul XXXIV, nr. 10 051 din 24—25 mai 1977, p. 4 și anul XXXV, nr. 10 315 din 19—20 noiembrie 1978, p. 8.

Schimbările din structura și ponderea politică a alianțelor succedate la putere în diferite țări, în contextul realităților complexe de după anii 1968—1969, pun în lumină atât capacitatea sistemului capitalist de a face față unor dificultăți deosebite adaptându-se acestora, cât și maturizarea unor cerințe obiective care reclamă adinci transformări. În această perioadă, strădania constantă, sesizabilă pretutindeni, de a menține un tip general-democratic de guvernare reprezentativă, întemeiată pe majorități parlamentare, nu reușește să elimine instabilitatea politică și efectele sale disfuncționale asupra instituțiilor de stat, iar absența unor alianțe de guvernare durabile nu permite aplicarea consecventă a unor programe social-economice ferme.

În ansamblu, deținerea puterii de către clasa dominantă multiplică disputele dintre partide și organizațiile sale politice și, concomitent, intră în conflicte ireductibile, cu interesele și aspirațiile maselor largi de oameni ai muncii, cu pozițiile partidelor democratice, progresiste. Ieșirea din aceste contradicții, soluționarea problemelor din fiecare țară în raport cu gradul de dezvoltare al forțelor de producție, cu particularitățile naționale concrete, cu voința și dorința maselor de a inaugura o perioadă de autentică dezvoltare democratică, reclamă constituirea unor largi alianțe politice, de o mare varietate în privința obiectivelor imediate, a partenerilor, a bazelor de sprijin, care să aibă în partidul revoluționar avangarda politică și în clasa muncitoare principala forță socială.